

ОРЕОЛ НАД ЛОВЋЕНОМ

У огромној Његошевој библиографији, ни ово слово, чији је циљ тражење посебног угла за Његошеву духовност, неће се разликовати од општих места која би се са сличним задатком односила на многе друге светске великане – поменимо неке бар из његовог доба, какви су Гете, Пушкин, Иго итд.

Да ли бисмо могли излаз из општих места потражити у неким параметрима, где би наш угао гледања имао бар нешто од различитости, бар у односу на стожерни Његошев хронотоп (простор-време), с једне стране, снагу духовног исијавања, с друге, његов интензитет, с треће стране, или опет све то у круг, свеједно којим редом гледамо.

Да, ту је чвор, рекао би Шекспир, јер је снага емитовања различита, или боље рећи моћ оних који су живи, који су примаоци. У моћи примаоца јесте предуслов, с којим се интензитетом односно осетљивошћу усваја духовно васкрснуће иза кога остаје нежива природа, нежива мртва реч, пустош, ништавило, пролазност, постојање које постаје непостојање, сећање које постаје заборав. У моћи даваоца јесте снага којом емитује то зрачење, јер се звезда, да се послужимо метафорама, каква је у Гетеа, Шекспира, Пушкина, дакле и у Његоша, разликује од безброј малих звездица којима смо у овој сфери континуирано изложени под јако умноженим списатељским духовним небом.

Ако се у најнеразговорнијем делу људске природе, у његовом најинтимнијем и најприснијем делу наша *нада* о опстајању у вечности, у бесмртности, *нада* као нов смисао за живот изван овог живота, у чему су се налазиле

готово све религије света, у идеји такве вере, онда су се многа разрешења васкрсавања овог постојања одређеног за уништење садржала у неуништењу, односно неуништивности људског духа.

Кад своју *вишу природу* своје унутрашње коvine , такви емитери, поменули смо Шекспира, Гетеа, Пушкина, Игоа, Његоша, досегну до божанског , ово перо би могло посрнути и рећи да такви људи у другачијој трансформацији и данас живи ходају по земљи.

Облик тог живота је, наравно, у њиховом васкрснућу које се није догодило у митском Исусовом обреду, али се нико не би успротивио нематеријалној сличности, која је у овим случајевима трајала колико дуго траје њихова стваралачка трансформација у нама.

Ако би се у Његошевом случају - дакле, он са свешћу о свом крсту, тј. завршном чину животног пута (када пише свој тестамент и када одређује капелом на Ловћену свој гроб) – ако би дакле, у том случају видео себе у будућности, са два симболична отацтва, једно на земљи, друго у духу, он још увек није знао колико ће духом трајати. То није ствар ниједне свести у земаљском животу, то је ствар коју одређује неко други. Неко други су примаоци тог духа кроз време њихових живота. Неко други, то смо ми, потоњи.

Наравно , величанствена је симболика капеле у којој ће на врху Ловћена бдети његов дух, и тела планине која ће за његово тело бити гробница. И Пушкин је чак дао једно своје предвиђање о својој бесмртности у „нерукотворном памјатнику“.

Данас бисмо могли рећи да је величанственије код Његоша трајање тог духа и кад ту капелу поруше неки

Аустроугари 1916, и кад је накарадно обнове неки лажни истомишљеници 1974.

Савез између неживе и живе природе заснован је на неким другим принципима и његово дејство се, коначно, не дешава у тој прелепо замишљеној ловћенској симболици, већ у општежићу његовог национа, састављеног у саћу од његових јединки, које, наравно, с љубављу носе представу планине као метафору, макар била физичка, таман као што се исто тако носи и симболика Господњег крста, макар у ходочашћу физичка.

Не знам да ли бих изашао из континуитета у овој медитацији есејистичке нарави, ако бих се запитао колико пута се Његош на Ловћену, попут Мојсија на Сиону срео с Богом, доносиће свом племену таблице у облику Луче микрокозме и Горског вијенца. Наравно, не заговарамо идеју обреда, односно чина, него њених последица у његовом двовековном читатељству које продужава његов живот. Последица у којима се дешавало сједињење са божанским кроз Њгошеву стваралачку религиозно-метафизичку матрицу у оном духовном исијавању у којој смо себе нашли по (у реду) предодређеној историјској свести, у пријемчивој (у реду) националној генетици, али (ни мало у реду) антрополошки непредодређеним незнаницама, које и данас вазда, изнова, тумачимо у недокичивим дубинама, како време пролази, његовог све дубљег мисаоног данцета.

Једном је Алберт Ками рекао за Достојевског: што је више Рус, што је више у руској души, све је више светскији, у души света. А могао је то рећи и за Његоша, што је више Србин, то је универзалнији. Наравно, није само реч о тумачењу српске душе, оне која је у Његоша заокупљена

онако како је истекла из косовског завета, није ни реч о томе колико је његошевска изби-искра, она духовна, везивно ткиво за свевремено биће једног људског национа, драгог Богу, макар да је он то чинио преко српског рода у свељудској заједници, реч је, дакле, о томе за ким је овде звонило Његошево звоно. То подједнако право на део човечанства, где се урушавао део српске земље, и урушавала српска слобода, не умањује снагу духовног енергента вредног за васцело човечанство у чијим се донетима ево већ 200 година препознаје српско духовно биће. Тако ми у том духовном знаку једнакости између нас и Његоша препознајемо себе као васкрсли народ, читајући себе у његовој вечности. У вредносницама вредним вечности, бесмртности. Мера тог препознавања је онолика колика је снага његовог духовног исијавања.

Наравно, то је тако чак и ако нам није до Његоша, то је тако чак и ако желимо да га не желимо, има нас у роду којима није до њега, иако су свесни да се одбрана од светлости постиже једино мраком.

У препознавању Његошеве божанске природе која нас плоди, једначимо се својим земним природама које њиме плодимо. У тој размени кроз духовну материјализацију у васкрсу мисли, он „светлосан духу“, или земаљска искра изнађена у камену, оњегушио је свечовечанство, или како је сам говорио свесветије. И свесветије га је примило као део своје вечности. Баш као онај кад дође својима и своји га примише, у чудесној хемији између неживе и живе природе која означава разлику између пролазног и непролазног, између живота и смрти.

Нека овом прилогу о духовном хронотопу буде придружено поетски лепо слово мудре Исидоре у Књизи

дубоке оданости Његошу: „ Владика Раде, запамтило се и предало, много је бдио, много је зурио кроз прозорчић своје Биљарде у простор, у вечност, у ноћ. Обожавао је он и сунчеве луче, али је неодољиво тражио и светлост оних небеских тела која су још несравњено моћније и несравњено удаљенија од земље него сунце. Да ли је владика знао да зраци са неких од нас силно удаљених звезда путују стотине година да стигну до људског ока и да се понека звезда, међутим, можда и угасила, док зрак њен још пробија простор и тражи чело мислиоца и песника у којем ће наставити живот ватре, кроз чију ће се мисао и поезију вратити у простор и у вечност. Знао је то Владика извесно. Знао је он све највеће знање, оно што се зна из себе, или никако“.

За простор и вечност, ових 200 Његошевих година је мало. Те године су нас затекле, баш као она звезда, због које је Исидора позајмила владици своје око у прозору Биљарде, звезда која се својом физичком материјом, земним прахом, као Његошев прах, са ових 200 година угасила, али се светлошћу у духу кроз српско небо, ма где да је, пробија настављајући и наш духовни живот, или живот свесветија како је сам песник казивао.

Љубиша ЂИДИЋ

- Излагање на XXIV Крушевачкој филозофско-књижевној школи, 2013.